

REMISSVAR

2025-06-26

Dnr: BO 2025–0137

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
u.s.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss av Delbetänkandet Förbättrat stöd i skolan (SOU 2025:44)

(dnr U2025/01067)

Barnombudsmannens yttrande grundar sig på uppdraget att företräda barns och ungas rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Barnombudsmannen vill i sammanhanget framhålla att det är många stora förändringar som föreslås inom skolområdet nu. Det är enligt Barnombudsmannen svårt att få en överblick och bedöma de sammantagna för barn och deras skolgång och rättigheter.

Barnombudsmannen avgränsar yttrandet på aktuell remiss till övergripande synpunkter, kommentarer gällande barns delaktighet i utredningens arbete, samt vissa särskilda synpunkter på förslagen i avsnitt 6.3, 6.5.3, 6.5.6 och 6.8.

Övergripande synpunkter

Barnombudsmannen delar utredningens bild att skolorna inte lyckas tillräckligt väl med uppdraget att ge alla elever det stöd som de behöver – att stödbehovet inte upptäcks i tid, att stödet sätts in för sent och att insatserna inte i tillräcklig utsträckning möter elevens behov. Barnombudsmannen ser därför positivt på att det föreslås ändringar i syfte att barn ska få bättre stöd, samtidigt som Barnombudsmannen ser risker med förslagen.

Barn och unga vistas en stor del av sin uppväxt i skolan och skolan spelar därför en avgörande roll i deras liv. Huruvida skolan tillmötesgår en elevs behov av stöd kan bidra till att göra skolan till antingen en skyddsfaktor eller en riskfaktor.

Vikten av en fungerande skolgång, liksom de utmaningar som kan finnas för olika barn att klara av skolan, har blivit särskilt tydlig i Barnombudsmannens samtal med barn och unga inom ramen för arbetet med årsrapporten 2025 *"Ni måste hinna före"*. Barnen och de unga, frihetsberövade på grund av misstanke om eller dömda för brott, vittnar om en utmanande och ofullständig skolgång. De beskriver hur de inte fått det stöd som de behövt, hur de mötts av låga förväntningar och att de stundtals känt att det inte funnits någon vuxen som bryr sig om de kommer till skolan.¹ Det framgår att bristande stödinsatser i skolan kan sänka motivationen, bidra till att man hamnar efter i skolarbetet och i värsta fall, som för många av dessa barn, bidra till att man dras in i negativa sammanhang. I samtalen med

¹ Barnombudsmannen (2025). "Ni måste hinna före" – Barns och ungas berättelser om att vara frihetsberövad

Barnombudsmannen har barn och unga också beskrivit vad som hände när deras behov i skolan inte uppmärksammades eller togs på allvar:

"Det är såhär, jag vågar inte prata med lärare för jag har blivit dumförklarad mycket och det är såhär, jag vågar inte fråga om hjälp. Så då sitter man där i skolan igen." Tjej

"Jag har sagt i flera år att jag inte får den hjälp jag behöver, men ingen såg eller hörde det. Nu när jag blivit äldre har de börjat förstå." Tjej

En skola som är trygg, är tillgänglig för alla och erbjuder fungerande stöd är avgörande för barns utveckling och framtidstro.

För att nå dit behövs en flexibilitet i utformningen av stödet till elever och i organisationen. Stödundervisning eller undervisning i särskild grupp kan passa ett barn, men vara helt fel för ett annat. En noggrann bedömning behöver göras i varje enskilt fall. Det behöver också finnas organisatoriska förutsättningar att ge barn stöd, utifrån deras faktiska behov, av personal med adekvat kompetens. En viktig del i detta är att det finns fungerande och tillgängliga kringfunktioner t.ex. personal med specialpedagogisk kompetens.

I samtal med Barnombudsmannen inom ramen för årsrapporten 2025 beskriver barn vilka konsekvenser som kan bli om detta inte säkerställs:

"[...] då sitter vi sju elever som inte kan koncentrera oss i ett litet rum med en lärare som inte ens kan ett plus ett." Tjej²

Barnombudsmannen vill i detta sammanhang även lyfta att FN:s kommitté för barnets rättigheter (Barnrättskommittén), i sin senaste granskning av Sverige, rekommenderar Sverige att säkerställa att barn med funktionsnedsättning och inlärningssvårigheter får individuellt stöd och tillbörlig uppmärksamhet, bland annat genom att anpassa läroplaner samt anlitade speciallärare och annan specialiserad personal i integrerade klasser.³

Det är angeläget att påpeka att utredningens överväganden i vissa delar ger uttryck för dubbla budskap, å ena sidan betonas vikten av individuell anpassning, å andra sidan påpekas att en överdriven individualisering i en kollektiv verksamhet kan försämra undervisningens kvalitet (s. 14, 148, 187, och 295). Skolan är både en kollektiv och individuell miljö, och för att insatserna ska bli träffsäkra och gynna elevens lärande krävs en balans mellan dessa perspektiv. Det är utifrån detta viktigt att utformningen av stödinsatserna sker med hänsyn till barnets eget perspektiv om sina behov. Detta för att stödinsatserna ska bli träffsäkra, och, som utredningen tar fasta på, gynna elevens lärande.

I sammanhanget vill Barnombudsmannen betona att barns behov av stöd kan ha många orsaker och att orsakerna måste uppmärksammas för att barn ska få verklig hjälp att klara utbildningen. I samtal med Barnombudsmannen har barn och unga berättat om både skolfrånvaro och koncentrationssvårigheter med anledning av svåra hemförhållanden och en hemmiljö präglad av våld. Barn har beskrivit behovet av att befinna sig hemma i stället för att vara i skolan för att skydda andra familjemedlemmar. I Barnombudsmannens årsrapport 2025 *"Ni måste hinna före"*, som nämnts ovan, berättar en tjej:

² Barnombudsmannen (2025). "Ni måste hinna före" – Barns och ungas berättelser om att vara frihetsberövad

³ Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport (CRC/C/SWE/CO/6–7) p. 38(c)

"Det har funnits våld i vår familj, och det har gjort att även jag och mamma ibland har blivit fysiska mot varandra, [...] Min pappa hade ett stort alkoholmissbruk, och under hela förskolan och de första skolåren brukade jag ofta stanna hemma i flera månader för att hålla koll på att de inte blev för fulla. Hans drickande påverkade också mamma, som började dricka för att hon mådde dåligt. Hon slutade dock efter ungefär sex månader när hon insåg att hon hade ett [litet barn] att ta hand om." Tjej⁴

Barnombudsmannen vill påpeka vikten av att inte enbart se till barns beteende, det behövs även ett intresse i att förstå bakomliggande orsaker. Barn uttrycker behov på olika sätt, och det kräver ett lyhört och resursstarkt arbetssätt för att skolan ska kunna agera i tid och på rätt sätt. För att intentionerna med förslaget ska bli verklighet behövs en god förankring i barns verklighet och en praktisk förmåga att möta barn i deras behov.

Barnombudsmannen vill sammantaget också betona att det, utöver strukturella förändringar, krävs vuxna som är genuint intresserade av att förstå vilka barnen är. Det är först då skolan kan agera i tid och erbjuda rätt stöd.

Barns delaktighet i utredningens arbete

Barnombudsmannen välkomnar att utredningen har strävat efter att inkludera barns perspektiv, bland annat genom dialog med elevorganisationer och barnrättsaktörer, såsom Sveriges elevråd, Sveriges elevkårer, Maskrosbarn, Rädda Barnen och Generation Pep. Det är också positivt att utredningen har tagit del av studier som bland annat bygger på uppgifter inkluderat barn.

Samtidigt finns det brister i hur barn har gjorts delaktiga. Utredningen borde ha gjort mer för att inkludera barn, i arbetet och särskilt i utformningen av förslagen. Förslagen gäller frågor som direkt berör barn och som kan ha avgörande betydelse för många barn. En mer aktiv involvering av barn, och då särskilt barn som har egen erfarenhet av stödinsatser i skolan, hade med säkerhet tillfört viktiga perspektiv som bidragit till träffsäkerheten i förslagen. Utredningen hade till exempelvis kunnat genomföra intervjuer med barn, enskilda eller i grupp, vilket hade stärkt efterlevnaden av barnkonventionens artikel 12 och bidragit till utredningens analys och förslag.

Behovet av ökad delaktighet från barnens sida understryks även av Barnrättskommittén, som i sin granskning av Sverige har uttryckt kritik på området. I sina rekommendationer uppmanar kommittén uttryckligen Sverige att säkerställa att barn och ungdomar aktivt deltar i formuleringen av utbildningspolitiken.⁵

6.3 Alla barn och elever ska kunna följa undervisningen

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget.

Barnombudsmannen anser att det är viktigt att alla barn och elever, i samtliga skolformer och fritidshem, ges den ledning och stimulans de behöver för att kunna följa undervisningen och utvecklas utifrån sina egna förutsättningar. Det är positivt att lagtexten, även i förslaget, inkluderar både barn med funktionsnedsättningar och barn som lätt tillgodogör sig kunskap.

Barnombudsmannen vill här framhålla att barns behov kan ha många orsaker och

⁴ Barnombudsmannen (2025). "Ni måste hinna före" – Barns och ungas berättelser om att vara frihetsberövad

⁵ Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport (CRC/C/SWE/CO/6–7) p. 38(h)

att orsakerna måste uppmärksammas för att barn ska få verklig hjälp att klara utbildningen (se övergripande synpunkter).

6.5.3 Läraren bedömer om en elev är i behov av stödundervisning

Beslut om stödundervisning ska inte kunna överklagas

Utredningen framhåller att beslut om stödundervisning inte är ingripande för individen på samma sätt som exempelvis avstängning, anpassad studiegång eller beslut om att en elev ska gå om en årskurs (28 kap. 9 och 16 §§), och utredningen gör därför bedömningen att beslutet inte ska gå att överklaga. Det bör enligt utredningen i stället ligga på Skolinspektionen att bevaka och i förekommande fall ingripa mot felaktig användning av stödundervisning. Utredningen betonar i sammanhanget att ett beslut om att en elev ska ges stödundervisning alltid ska tas med barnets bästa som utgångspunkt (1 kap. 10 § skollagen) (s. 172). Att beslut om stödundervisning inte kan överklagas enligt skollagen begränsar barns formella rätt att klaga. Även om Skolinspektionen kan granska beslut i efterhand är det en indirekt väg och ett långt steg bort från det enskilda barnet. Barnombudsmannen vill därför göra ett medskick att beslut om att stödundervisning inte ska kunna överklagas bör utredas vidare, i syfte att stärka barns inflytande i skolan och frågor som rör barnet.

6.5.6 En eventuell reglering av klass- och gruppindelning inom skolväsendet bör utredas vidare

Utredningen tar upp behovet av reglering av klass- och gruppstorlekar, och Barnombudsmannen anser liksom utredningen att regleringen av klass- och gruppstorlekar behöver utredas vidare. I fråga om storlek på undervisningsgrupper rekommenderar Barnombudsmannen att samla in barns erfarenheter och tankar kring det då barn kan ha olika erfarenheter och olika tankar om vad som är för barnets bästa. I samtal med Barnombudsmannen inom ramen för årsrapporten 2025 har barn och unga berättat om erfarenheter och tankar kring klass- och gruppstorlekar. Några uttrycker:

"Jag hade mycket ångest och tyckte inte om att vara i stora klasser. Det blev för mycket för mig." Tjej

"Jag fick inte vara i klassrummet med alla andra. Jag var i ett speciellt klassrum och kände mig annorlunda. Det gjorde att jag slutade bry mig om skolan." Kille

"Från mellanstadiet bad jag om att få gå i en mindre klass. Det var både bra och dåligt, för då hamnade jag med andra som inte heller hängde med." Kille⁶

6.8 Anpassad studiegång får bara ges i sista hand

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget.

Barnombudsmannen anser liksom utredningen att det behöver tydliggöras att ett beslut om anpassad studiegång endast ska fattas om andra former av särskilt stöd inte kunnat tillgodose elevens stödbehov. Det är oroande att det förekommer att beslut om anpassad studiegång fattas på alltför svaga grunder. Utifrån barns rätt till delaktighet och barns rätt till utbildning är det enligt Barnombudsmannen en

⁶ Barnombudsmannen (2025). "Ni måste hinna före" – Barns och ungas berättelser om att vara frihetsberövad

självklarhet att beslutet behöver föregås av information till barnet och vårdnadshavare.

Barnombudsmannen instämmer i utredningens bedömning att anpassad studiegång bör följas upp och utvärderas, och att regeringen bör ge Skolverket i uppdrag att genomföra detta.

Beslut har fattats av barnombudsmannen Juno Blom. Föredragande i ärendet har varit utredare Linnéa Jaurell. I den slutliga handläggningen av ärendet har även biträdande avdelningschefen och chefsjuristen Tove Björnheden deltagit.

Juno Blom
barnombudsman